

HALÁSZ DÁVID  
A befejezett és befejezetlen múlt idő változása az ómagyar kor végétől a  
középmagyar kor végéig  
*Számítógépes korpuszvizsgálat alapján*

ELŐADÁSVÁZLAT

Az ómagyar kor vége felé a  $-t(t)$  igei toldalék, amely eredetileg egy befejezettséget jelölő aspektusjel volt, kezdte átvenni az  $-a/e$  múltidő-jel szerepét. Az  $-t(t)$  toldalék szerepátvételének következtében az összetett múlt idejű alakoknál megfigyelhető, hogy a *valá*-t mint temporális létigét néhol felváltotta a *volt* (pl.: *ment vala*  $\rightarrow$  *ment volt*). A befejezett, illetve befejezetlen múlt idő ezen változását mutatom be előadásomban az ómagyar kor végétől egészen a középmagyar kor végéig bezárólag nagy terjedelmű korpuszok számítógépes elemzésével készült vizsgálatra alapozva. Továbbá a fent említett, fő kérdésből adódó alábbi kérdéseket is bemutatom, illetve választ adok rájuk:

Vajon a két igeidőben egyformán szorította-e ki a  $-t(t)$ - vagy  $\emptyset + vala$  összetett alakot a  $-t(t)$ - vagy  $\emptyset + volt$  összetett alak? Az elemzéshez írt szkript mindkét múlt idő mindkét lehetséges megjelenését keresi adott években külön-külön számlálva és elraktározva őket évek szerint. Az ezek alapján szűrt előfordulások arányait az előadás végén egy diagramon szemléltetem, ahol láthatóvá válik, melyik évben mennyire volt gyakori a keresett múlt idő *vala* vagy *volt* változata, hogy milyen ütemben szorította ki utóbbi típus az előbbi, ha egyáltalán kiszorította. A diagramokon nyomon lehet követni a kétfajta múlt idő eltérő viselkedését, illetve fel lehet állítani egy hipotézist ennek miéértjéről, amit meg is teszek.

A pusztá *vala* és *volt* előfordulások hogyan változtak ez idő alatt egyenként és egymáshoz viszonyítva? Ahhoz, hogy pontosabb képet kapjunk a  $-t(t)$  szerepátvételének időbeli lefolyásáról, érdemes nem csak az összetett alakokban megvizsgálni ezen jelenséget, hanem megnézni a pusztá *vala* és *volt* használatában bekövetkező változásokat gyakoriságukat tekintetbe véve. A kutatás és az előadás ezen része még inkább kontextusba helyezi a fő állítást, és további olyan eredményt közöl, amely hasznos lehet egyes jövőbeli nyelvtörténeti vizsgálatok számára.

Azonos ütemben követik-e a formális szövegek az informális szövegek változásait? Az 1508-1626 közötti időintervallumban fellelhető formális és informális korpuszok összehasonlításával azt kívánom alátámasztani, hogy a nem az élőbeszédet lejegyző írásos emlékek, tehát a formális dokumentumok mindig a nyelv egy korábbi állapotát tükrözik.